

Pensaments sobre la Mediterrània

Guido de Marco¹

La Mediterrània arriba més enllà de les fronteres geogràfiques físiques: escapa literalment a una definició fixa. La Mediterrània engloba tota una sèrie de valors comuns a les tres religions monoteistes que van veure el seu inici i la seua consegüent expansió en la nostra regió. A part de consideracions transcendents, la importància del judaisme, el cristianisme i l'islam va més enllà de les ribes d'aquesta mar interior. La Mediterrània limita i engloba les masses continentals dels continents africà i eurasiàtic. Parlar de fronteres ací és improcedent. La Mediterrània abraça una història tan antiga com el despertar de la civilització. El que falta definir és el futur de la nostra civilització, que, en un món globalitzat, vol dir el nostre destí comú.

*"Estabilitat a la Mediterrània, una perspectiva maltesa",
discurs al Fòrum Formentor, Mallorca, 6 d'octubre del 2000.*

Definir la Mediterrània en termes geogràfics ofereix poca consolació al polític. S'ha dit que la política és l'art del possible. La política mediterrània és l'art de l'impossible.

Per a l'investigador de la història, el concepte de *mare nostrum* va deixar d'existir amb la divisió de l'Imperi Romà. Per al buscador d'identitat, la Mediterrània es caracteritza per una gran divisió entre les diferents cultures, civilitzacions i creences religioses. Per a l'economista, els estudis revelen que els ingressos mitjans *per capita* en la Unió Europea són deu vegades els dels estats mediterranis del sud. Per a l'estrateg militar, els països de la UE en la Mediterrània formen part de l'aliança militar més forta del món, l'OTAN, amb Israel en l'Orient Mitjà, en possessió de tecnologia per a armes nuclears, mentre que els àrabs depenen d'armes convencionals repartides entre diversos països. Per a l'analista del petroli, la Mediterrània representa no sols una eixida important per a la major part del petroli de l'Orient Mitjà sinó que veu en l'Orient Mitjà el 65% de les reserves petrolíferes del món. Per als deixebles de Huntington, la regió mediterrània proporciona el millor camp per al xoc de civilitzacions.

Malgrat tots aquests trets negatius que posen de manifest l'absència d'una identitat mediterrània, els estats riberencs tenen interessos comuns, preocupacions comunes i un patrimoni comú, que donen origen a una personalitat mediterrània en desenvolupament. És en aquesta complexa situació on s'ha de trobar una estratègia per a la Mediterrània.

*"Una estratègia per a la Mediterrània",
discurs al Royal Institute for International Affairs, Chatham House,
Londres, Regne Unit, 25 d'octubre del 2000.*

1. Guido de Marco ha sigut president de l'Assemblea General de les Nacions Unides (1990) i president de la República de Malta (1999-2004). Els texts presentats ací són un extracte del llibre de discursos Momentum (Valletta, 2002).

“ Nosaltres, a Malta, des de la nostra torre de vigilància, hem presenciat el fonamentalisme intolerant, la privació econòmica, la immigració il·legal, la fricció ètnica, l'explosió demogràfica, la degradació ambiental i els conflictes oberts.

Aquesta posició estratègica en la història i en la geografia ha fet que estiguem entre els primers a adonar-nos dels problemes de la Mediterrània. Remuntant-nos a l'any 1972, Malta va ser el defensor d'un teorema: no pot haver-hi seguretat a Europa si no hi ha seguretat a la Mediterrània, i pot no haver-hi seguretat a la Mediterrània si no hi ha seguretat a Europa. Aquesta proposta maltesa es va convertir en el cistell de polítiques mediterrànies d'Hèlsinki I.

*“Malta: pont per a la dimensió mediterrània d'Europa”,
discurs a l'Oficina de Representació de la Unió Europea, Berlín,
República Federal d'Alemanya, 8 de novembre del 2001.*

“ Nosaltres venem geografia. Al centre de la mar Mediterrània tenim una història antiga que ha fet del nostre arxipèlag una cruïlla de pobles, de comerç i de cultures. Nosaltres valorem aquest patrimoni, aquesta herència. Construïm, sobre aquesta herència, uns coneixements i una comprensió que els llibres de text no ofereixen.

*Discurs adreçat a H.E. Erwin Teufel,
ministre-president del Land de Baden-Württemberg,
Stuttgart, República Federal d'Alemanya, 7 de novembre del 2001.*

Nosaltres, els illencs, hem nascut somiadors. Estem tocats per la màgia de la mar. Mentre contemplem l'horitzó, ens agafen ganes d'allargar la mà. A vegades sentim la mar com una barrera que ens manté allunyats de la resta del món. A vegades sentim la naturalesa protectora de la mar subjectant-nos dins un plec, creant una sensació d'afecte introspectiu. Però molt sovint la mar som nosaltres; una sensació de *mare nostrum* col·lectiva que ens inspira, ens guia cap a l'aventura, ens fa navegants, curiosos i cobejosos. L'Ulisses amagat en nosaltres navega entre perills i desgràcies. Perquè la mar és aventura, és enfrontar-se al desconegut, és conèixer gent..., la mar és portadora d'un enfocament «de poble a poble».

I tant si els que somiem desperts venim de la Mediterrània com del Pacífic, tant si mirem cap a l'Atlàntic com si passem per la mar de Màrmara o amarem sobre l'oceà Índic, per a nosaltres la mar no és mai la mar Morta.

*“Un Consell d'Administració renovat, guardià de generacions futures:
la iniciativa de Malta a les Nacions Unides”,
discurs pronunciat durant la primera conferència en memòria d'Arvid Pardo,
Universitat del Pacífic Sud, Fiji, 9 de novembre del 1999.*

El Procés Euromediterrani és una estratègia per a la Mediterrània. Però és una estratègia que encara no ha materialitzat la noció de «pensament mediterrani».

Amb «pensament mediterrani» em referisc al reconeixement que els estats que voregen aquesta mar o formen part de l'entorn historicocultural de la Mediterrània, posseeixen un patrimoni mediterrani comú, mantenen interessos comuns i es concentren en preocupacions comunes. S'entén naturalment que formen una veu comuna d'interessos i inquietuds. Aquesta veu avui no se sent.

Crear aquesta veu comuna no implica necessàriament l'establiment d'un nou fòrum polític. Vol dir que els països mediterranis reconeixen la realitat que aquesta mar actua no com a divisió sinó com a pont d'entesa, com a fil daurat que porta la unitat en la diversitat.

En el front polític, això es traduiria, en la reivindicació per part dels països que tenen entre els seus interessos la pau i prosperitat d'aquesta regió, d'una «agenda unificada per a la Mediterrània».

La història ens ha ensenyat les realitats d'una *Pax Romana*. Abans de la segona guerra mundial, la *Pax Britannica* es va reflectir des de Gibraltar fins al canal de Suez. La *Pax Americana* s'ha esmentat durant les últimes dècades. Però el que ens cal a la Mediterrània és una *Pax Mediterranea*, la voluntat de pau i estabilitat portada bàsicament pels mateixos països mediterranis.

*Discurs en ocasió del Simposi Internacional sobre
“Solidaritat internacional i els reptes de desenvolupament en el nou segle”,
Tunis, Tunísia. 4 de novembre del 2000.*

“ La realització de la pau a la Mediterrània requereix que pensem en clau mediterrània. I el «pensament mediterrani» és essencialment adoptar mesures que contribuïsquen al desenvolupament unitari de tots els aspectes de la regió. La Mediterrània no pot ser vista mai més com una gran divisió sinó que ha de ser vista i cultivada de manera que reforce la seua singularitat, la seua integritat, la seua unitat complementària dins del context d'una rica diversitat.

Això és la Mediterrània, una gran regió simbiòtica que té molt de potencial positiu. Tanmateix, les assumpcions equivocades i el joc de poder unilateral poden tenir la conseqüència de desencadenar els efectes negatius que han anat covant-s'hi a l'interior durant molt de temps.

”

*Discurs d'obertura en ocasió de la Conferència Internacional sobre
“Seguretat i Pau en la Mediterrània del segle XXI: Contribució de Malta i Rússia”,
Fundació per als Estudis Internacionals, Valletta, 1 de novembre del 2000.*

“

Tinc la creença ferma que un dels pilars de la seguretat global i l'estabilitat és la noció de solidaritat entre pobles, un enfocament «de poble a poble». Per moltes raons, els pobles que habiten diferents bandes d'aquesta mar s'han distanciat. Intentar construir un pont sobre l'abisme d'incomprensió i desconfiança és el difícil desafiament que hem d'encarar tots avui, especialment els polítics i els intel·lectuals de la Mediterrània.

Un enfocament «de poble a poble» és essencial si hem d'assolir aquest objectiu. Els estats poden redactar i ratificar acords. Es poden fer promeses de cooperació reforçada, però mentre no existisca una entesa mútua de l'entorn cultural és difícil que els acords i la cooperació ens porten a una millora tangible del diàleg entre estats i pobles.

En aquest sentit, a part dels polítics que han de guiar intel·ligentment el camí d'aquest diàleg conjunt, la intel·liguència mediterrània té un paper essencial a fer en la preparació dels camins d'aquest trajecte cap a l'entesa. Per exemple, els vincles entre les universitats de diferents parts d'aquesta mar existeixen però s'han d'incrementar, les arts i les ciències són camps comuns on aquests encontres poden dur-se a terme. Això és de primeríssima importància per a la preparació dels líders de demà, els dóna a una profunda comprensió de què és el que hi ha més enllà d'aquest horitzó blau, i els proveeix del bagatge necessari per a afrontar els reptes d'un món globalitzat. Amb aquest curs d'acció, farem possible l'assoliment d'un futur millor per als nostres fills.

*Discurs en ocasió del Simposi Internacional sobre
"Solidaritat internacional i els reptes de
desenvolupament en el nou segle",
Tunis, Tunísia, 4 de novembre del 2000.*

Segons Heràclit, l'harmonia més bella naix del conflicte i la tensió. Tots reconeixem que en aquest sentit hi ha molt de potencial en la regió euromediterrània. Nord i sud som part d'un mateix tot, i per això hem d'esforçar-nos en la realització d'una *Pax Mediterranea*, una pau que beneficiarà els pobles de la Mediterrània però també els pobles d'Europa, un reconeixement del fet que, en el món globalitzat d'avui, no tenim una altra elecció que ser complementaris, complementaris alhora que valorem les nostres diverses identitats. Com apunta Shimon Peres, aquestes diverses identitats han de canviar d'elements de conflicte a recursos de pau i diàleg, contribuint a construir una «companyonia mediterrània».

*Discurs de Cloenda en ocasió del Seminari Internacional
"La Mediterrània i Europa: ¿contradictoris o complementaris?",
organitzat per l'Acadèmia Mediterrània d'Estudis Diplomàtics, Sliema, Malta, 10 de juny del 2000.*

En la meua opinió, a la qual he arribat després de meditar-hi molt, la Mediterrània no s'hauria de mantenir a distància, sols per a enclavaments turístics de sol i platja, i com a drecera perquè el petroli del nord d'Àfrica i l'Orient Mitjà arribe als consumidors d'Europa i d'altres llocs. La Mediterrània és una realitat, amb les seues cultures, els seus patiments, la seua bellesa complexa, amb els seus pobles orgullosos de la seua història i tradicions, que aspiren a donar un futur als seus fills.

Hem de triar. La mar Mediterrània pot continuar accentuant la gran divisió, perpetuant problemes i intensificant disputes o pot actuar com a àrea de convergència entre pobles, entre cultures.

Perquè a la Mediterrània, no sols compartim geografia i història. Més important encara, compartim un futur i un destí comuns, que necessàriament hem de compartir, com a veïns i companys, en un context de proximitat globalitzada.

Europa pot servir de catalitzador. Donar vida al Procés de Barcelona vol dir convertir la Mediterrània en un punt principal de l'agenda internacional. Ens cal visió política. Ens calen iniciatives. Ens cal el compromís de portar a cap aquestes iniciatives.

*"La Mediterrània, ¿un assumpte esquivat per Europa?",
conferència a la Universitat de Heidelberg,
República Federal d'Alemanya, 6 de novembre del 2001.*

“ És evident que, si analitzem en conjunt aquest *mare nostrum*, resulta que les semblances abunden, que els pobles que viuen al litoral comparteixen un patrimoni comú construït sobre una antiga història cultural i comercial, amb períodes intercalats de pau i conflicte. Els pobles que viuen a les costes també comparteixen i tracten inquietuds comunes —agafem el medi natural com a exemple—, i per tant han de promoure interessos comuns.

Les nostres diferències naixen de les mateixes arrels, la nostra afinitat i les nostres semblances naixen de les mateixes arrels amerades en un mateix bressol: la nostra mar comuna, el nostre patrimoni comú.

És un error, en aquest estadi de desenvolupament internacional, parlar d'una identitat mediterrània. Podem parlar d'una identitat europea, construïda sobre una cultura comuna, uns valors cristians compartits, uns enfocaments filosòfics comuns, amb unitat dins la diversitat que caracteritza la civilització europea.

Hi ha, definitivament, una identitat àrab construïda sobre una llengua única, una cultura compartida i una religió comuna.

Aquestes dues identitats estan separades per un tros de mar, quasi una mar tancada, on aquestes distàncies entre el nord i el sud poden a vegades ser d'uns pocs quilòmetres. Però encara que no és realista parlar d'una identitat mediterrània, hi ha una personalitat mediterrània en desenvolupament basada en interessos comuns, inquietuds comunes i un patrimoni comú.

”
“*Estabilitat a la Mediterrània: una perspectiva maltesa*”,
discurs al Fòrum Formentor, Mallorca, 6 d'octubre del 2000.